

Lasse Lehtinen
Sotainvalidien Veljesliitto 70 vuotta
Helsinki 18.8.2010

**Arvoisa Tasavallan presidentti, Kunnioitetut sotainvalidit, juhlavieraat
Ärade Republikens president, Högt aktade krigsinvalider, festdeltagare**

Toistakymmentä vuotta sitten ilmestyi muuan muistelmateos, jonka nimi on ”Välirauhan ja jatkosodan päiviä ja öitä. Tulenjohtajana 6. Divisioonan taisteluissa.” Kirjan kirjoitti juuri ennen kuolemaansa helsinkiläinen insinööri Lars Holmström, joka nuorena vänrikkinä toimi tulenjohtajana muun muassa Kannaksella kesällä 1944. Hänen hahmonsä on kuvattu Åke Lindmanin viimeiseksi jääneessä elokuvassa Tali-Ihantala 1944.

Näin Holmström pohdiskeli sotaa yli viisikymmentä vuotta myöhemmin: ”Ei kukaan, joka joutuu vuosien sotaan enää sieltä palaa. Se, joka palaa oltuaan etulinjoilla, ei ole sama kuin se, joka aikanaan sinne lähti. Sodasta ei koskaan pääse eroon. Ruumiilliset viat ovat siitä muistona, mutta myös henki on muuttunut. Minulta meni nuoruuteni parhaat vuodet armeijaan ja sotaan eikä niitä vuosia saa takaisin.”

Arvoisa juhlaväki,

Olen kirjoitustöissäni toisinaan joutunut toteamaan, miten onnekkaita me suurten ikäluokkien edustajat olemme olleet. Synnyimme sotienjälkeiseen Suomeen, rauhan ja jälleenrakennuksen lähtöpaikalle. Siitä pitäen jokainen vuosi oli aina edellistä parempi, jokainen joulukuusi lapsen elämässä edellistä yltäkylläisempi. Meiltä ei ole sodan takia viety nuoruusvuosia, terveyttä tai henkeä, niin kuin vanhemmiltamme.

Yleisissä saunoissa saatoimme tavata sotainvalideja ja todeta omin silmin sodan arvet ja menetykset. Mutta sodan todellisiin tapahtumiin nähden minun sukupolveni, 1960 ja 70-luvulla aikuistuneet suomalaiset, olivat historiattomia. Osaksi se johtui myös siitä, että vanhemmat eivät sotaa mielellään muistelleet.

Sotainvalidien Veljesliitto perustettiin talvisodan jälkeen vuonna 1940. Veljesliiton omaan historiaan on vaikuttavana jäänyt ylipäällikön osallistuminen kokoukseen ja puhe, jossa hän painotti, että sotainvalidin on löydettävä itsestään se voima, joka auttaa häntä eteenpäin. ”Te ette ilman omakohtaista voimakasta halua ja yrittämistä pääse tulokseen edes suurenkaan ulkoa tulleen tuen varassa”, marsalkka Mannerheim sanoi.

Samana vuonna perustettiin Aseveliliitto. Viisi vuotta myöhemmin jälkimmäinen lakkautettiin Valvontakomission vaatimuksesta. Viiden toimintavuotensa aikana Aseveliliitto ehti kuitenkin luoda ikäluokkansa nuorten miesten keskuuteen yhteishengen, jonka vaikutuksia saattoi jälkeensä havaita suomalaisessa yhteiskuntaelämässä pitkään.

Rauhan tultua ruvettiin rauhan töihin, jälleenrakentamaan Suomea. Ilmari Turja kirjoitti kerran, että Suomen kansa hommaa yhtä asiaa kerrallaan. ”Kun se urheilee, niin se urheilee. Kun se käy sotaa, niin se käy sotaa. Kun se jälleenrakentaa, niin se jälleenrakentaa. Kun se lukee, niin se lukee.”

Noina vuosina asutettiin karjalaiset Kanta-Suomeen, maksettiin sotakorvaukset ja rakennettiin ehompaa Suomea. Sosiaaliset uudistukset ja parannukset merkitsivät yhteisen taakan tasaamista. Maltilliset voimat niin vasemmistossa, oikeistossa kuin keskustassa veivät lainsäädäntöä eteenpäin nimenomaan asevelihengessä.

Vammaisten sota jatkui siviilissä. Arkeen sopeutuminen ei ollut helppoa terveillekään, saati invalideille. Oli niitä, joilta oli mennyt raajoja tai näkö. Oli niitäkin, joiden henkinen tasapaino oli murtunut. Siitä seurasi alkoholismia ja masennusta. Veljesliitto korosti, että jäsenten oli palattava nimenomaan työhön ja terveiden joukkoon. Työ oli parasta terapiaa ja se oli myös tie takaisin yhteiskuntaan, oman ja perheen elannon hankkimiseen.

Veljesliitto keskitti järjestötyönsä jäsentensä sosiaaliseen ja henkiseen huoltoon, avustusten myöntämiseen, kotien rakentamiseen, sotasokeiden, aivoinvalidien ja sotatuberkuloosista kärsivien erityiseen huoltoon. Jälkeenpäin tarkastellen linja oli oikein valittu. Vapaaehtoisen huoltotyön ansiosta kuntien taakka keveni eikä sotainvalideista tullut köyhäinavun varassa eläviä.

Suuresta tarpeesta syntynyt sotainvalidityö hakee vertaistaan koko maailmassa. Suomi on ainutlaatuinen maa siinä, että yksi vapaaehtoisjärjestö - Sotainvalidien Veljesliitto – on rakentanut jäsenilleen hoito- ja kuntoutuslaitoksia. Sodan aikana ja heti sen jälkeen valtiolla oli Suomessa paljon muita tähdellisiä tehtäviä.

Tämä joukko päätti, että se rakentaa itse tarvittavat laitokset keräysvaroilla. Omalla edunvalvontatyöllään Veljesliitto sai valtion mukaan käyttökustannusten maksajaksi. Sen lisäksi on 1970-luvulta lähtien sotainvalidien omin voimin noussut sairas- eli veljeskotien verkosto ympäri maata.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana näiden laitosten omistamisesta on luovuttu. Näin jäljellä oleva varallisuus tulee käytettyä niiden sotainvalidien, puolisoitten sekä leskien hyväksi, jotka edelleen tarvitsevat kohdennettua apua.

Hyvät sotainvalidit,

Te olette ensimmäisistä rauhanvuosista pitäen joutuneet perustelemaan, pyytämään ja vaatimaan kunniaavelan lyhennyksiä yhteiskunnalta. Aivan aluksi ei ollut varoja, sitten ei aina ollut haluja, mutta nyt on jo pitkään eletty parempaa aikaa myös sotainvalidien kannalta.

Lottien panos sotaponnisteluissa on jälleen tunnustettu. Sittenkin myös sotainvalidien puolisoitten suunnaton merkitys omaishoitajina on saanut arvon sekä juhlapuheissa että käytännön huoltotyössä. Puolison antama hoiva merkitsi käytännössä sitä, että sotainvalidit tarvitsivat hyvin vähän kalliita kunnallisia palveluja. Kotihoito tulee aina halvemmaksi.

Yhteiskunnan maksama puoliso kuntoutus aloitettiin 1980-luvulla kun havaittiin vaimojen väsyvän yhä raskaammaksi tulevaan hoitotyöhön. Tämän rinnalle Veljesliitto kehitti täydentävän avustajatoiminnan, joka on menestyksellä laajennettu koko maahan.

Kun kunniavelka eräänä päivänä on viimeistä euroa myöten maksettu, järjestö on täyttänyt tehtävän, mikä sille seitsemänkymmentä vuotta sitten asetettiin. Sotainvalidien perinnejärjestö jatkaa työtä varjelemalla järjestön henkistä perinnettä ja hallinnoimalla vuosien ajalta kertynyttä historiatietoa.

On teidän ansiotanne, että me suuret ikäluokat saimme nuorempina puhua mitä mieleen juolahti myös sodan ja rauhan asioista. Henrik Tikkasen sanoin: ”Radikaaleiksi kutsutaan niitä, jotka tahtovat muuttaa yhteiskuntajärjestystä niissä maissa, joissa se on sallittua.”

Kiittämättömiä olemme olleet, niin kuin nuorisot on aina vanhempiaan kohtaan. Siihen oli sekä yleisiä että erityisiä syitä. Toisen maailmansodan voittajavaltioissa veteraanien arvostus oli itsestäänselvyys, siitä ei edes keskusteltu. Moni suomalainen pääsi aikoinaan Neuvostoliiton-matkoillaan todistamaan, kuinka puna-armeijan eläkeläiset nauttivat suurta arvostusta, he kulkivat arkenakin mitalit rinnassa ja tyyneesti ohittivat minkä tahansa jonon.

Samaa ei sallittu suomalaisille veteraaneille. Tunnettua on, että virallinen Suomi ei antanut veteraanityölle eikä maanpuolustushengelle tunnustusta enempää kuin muodollisuuksiin kuului. Valtiojohto luotti diplomatian ja ulkopoliittikan keinoihin, viime kädessä itseensä.

Oman ikäluokkani puolustukseksi voin sanoa vain sen, että olimme tuohon aikaan kovin yksipuolisen informaation varassa. Virallinen Suomi, koululaitosta myöten, oli uuden historiatulkinnan kannalla aina

siihen saakka kun Neuvostoliitto hajosi. Näin jälkikäteen voi arvioida, että muutama arvostava sana silloin tällöin ei ulkopoliittista linjaamme olisi vaarantanut.

Historioitsija Tacituksen mukaan historian perustehtävänä on estää oikeamielisten tekojen painuminen unohduksiin, ja toiseksi näyttää, kuinka pahat puheet ja teot säilyvät häpeällisessä maineessa.

Aika korjaa asiat ja niiden mittasuhteet kohdalleen. Nuorempi sukupolvi on saanut lähihistoriastamme jo tasapainoista tietoa. Veteraanien kunnia ei Suomen kansan enemmistön mielissä ole milloinkaan ollut hukassa, mutta nyt se on palautettu täysimääräisenä, korkeinta valtiojohtoa myöten. Olen kuullut useamman kuin yhden sodassa olleen kiittävän, että he ovat saaneet elää vielä tänäkin ajan, ilman vähäisintäkään syyllistämistä.

Hyvät sotainvalidit,

Te olitte sodan jälkeen keskimäärin kahdenkymmenen viiden vuoden ikäisiä. Te olitte vaikeassa tilanteessa, mutta te autoitte itseänne ja myös teitä autettiin.

Tuoreiden arvioiden mukaan 16 - 24-vuotiaista suomalaisnuorista yli 90 000 on heikossa tilanteessa. Yli puolet heistä on työttömyystilastoissa, mutta kokonaan kateissa, yhteiskunnan ulottumattomissa, on peräti 40 000 nuorta, useimmat nuoria miehiä. Heitä ei löydy opiskelemasta, ei löydy työpaikoilta, ei löydy asevelvollisten joukosta. Missä nämä nuoret ovat?

Tiedämme ainakin yhden paikan, missä he ovat. He ovat meidän veroasteessamme. Juuri tuo syrjäytynyt joukko työllistää sairaaloita, poliisia, oikeuslaitosta ja sosiaaliviranomaisia. Joutilaita nuoria miehiä on aina ja kaikkialla helppo houkuttaa järjestöihin. Rahassa ei kuitenkaan voida mitata sitä mielipahaa ja kärsimystä, jonka syrjäytynyt aiheuttaa lähimmilleen.

Nämä nuoret ovat tämän päivän haavoittuneita. Heitä on ainakin puolet siitä määrästä, minkä vuoksi Sotainvalidien Veljesliitto seitsemänkymmentä vuotta sitten perustettiin. Meillä on tapana kysyä kuka on syyllinen? Koti? Koulu? Ympäröivä yhteiskunta?

Ei sillä saa olla merkitystä. Kersantti Hietasen sanoin: "En määtä syyllisiä kaippa yhtikäs. Konekiväri ja Lahtist määtä kaipasi." Sen sijaan kannattaa kysyä, kuinka asiat on voitu päästää tähän pisteeseen? Miksi meillä ei ole kansallista pelastusohjelmaa tämän vammautuneiden joukon auttamiseksi? Tarvitaanko heitä varten uusi kansalaisjärjestö ellei kansalaisyhteiskunta pysty tarjoamaan apua?

Maanpuolustuskorkeakoulun professori Aki-Mauri Huhtinen on äskettäin muistuttanut mieliimme, että hyvä yhteiskuntapolitiikka on parasta propagandaa myös maanpuolustuksen puolesta. Yhteiskunnallinen eheytyminen teki aikoinaan Suomesta puolustamisen arvoisen kaikille. Mutta entä nyt, hän kysyy. Liian moni pelaa vain omaan pussiinsa. "Jos saamme jatkuvia esimerkkejä siitä, että yritysjohtajat ajavat vain omaa etuaan, kansalaiset alkavat miettiä, miksi minä sitten uhrautuisin."

Hyvä juhlaväki,

Taitavinkaan ulkopoliitiikka ei takaa ikuista rauhaa rajoillemme. Suomi on vaurastuttuaan rakentanut omaa puolustustaan määrätietoisesti ja yhtä johdonmukaisesti se on lisännyt osallistumistaan kansainväliseen turvallisuusyhteistyöhön. Suomella on yli viidenkymmenen vuoden komea historia rauhanturvaamistehtävissä ympäri maailmaa. YK on yhteinen nimittäjäamme. YK:n lipun alla on lähdetty vuosi vuodelta vaativammille sotatantereille. Lähtijät ovat aina koulutettuja vapaaehtoisia, jotka ymmärtävät tehtävien riskit.

Tänä päivänä kysytään, onko suomalaisten osallistuttava operaatioihin niinkin vaikealla alueella kuin Afganistanissa? Voisimmeko olla vain töpinän hommissa tai tulla alueelta kokonaan pois? Uhkaako rauhanturvatoiminta tuottaa uusia sankarivainajia ja sotainvalideja?

Samanlaista keskustelua käydään monessa muussakin maassa. Sotilaallinen läsnäolo ei vastoin toiveita olekaan juurruttanut Afganistaniin demokratiaa, kesyttänyt talebaaneja tai parantanut oleellisesti naisten asemaa. Voimme hyvin perustein ja vuosisataiseen historiaankin viitaten kyseenalaistaa operaation mielekkyyden, mutta asiat on tietenkin linjattava yhdessä muiden demokraattisten maiden kanssa.

Te veteraanit jouduitte sotaan Runebergin ylevässä hengessä. Minun sukupolveni sotakäsitys tuli Väinö Linnalta. Entä nykyajan nuoret? Luultavasti he eivät näe kovin suurta eroa Sven Tuuvassa ja Antti Rokassa. Myös Linnan kuva sodasta on tämän päivän nuorille ihanteellinen, soturin kunniaa ja uhrimieltä arvostava. Linnalle itselleen tulkinta voisi olla yllätys.

Tämän päivän nuorilla ei onneksi ole omaa kokemusta sodasta eikä oikeastaan kuolemastakaan. Kuitenkin terroriteot ja itsemurhaiskut, lapsisotilaat ja siviiliuhrit ovat television tietoisuissa jokailtaista todellisuutta, mutta kaikki tapahtuu jossain kauempana.

Ärade krigsinvalider,

Ungdomen har försvarsvilja och hyser tillit till militärens förmåga att klara sin uppgift. Värnpliktsarmen är fortfarande en sammanhållande faktor i samhället. Den fungerar som ett socialt kitt som förenar unga män och numera också kvinnor med olika bakgrund. Men synet på kriget har förändrats.

Dikten om Soldatgossen tilltalar knappast dagens ungdom: "Min fader var en ung soldat, den vackraste man fann, Vid femton år gevär han tog, vid sjuutton var han man." Våra barn står i eld, i blod, i frost, i svält om det en dag skulle bli nödvändigt men dagens unga delar inte den idealiserade bild nationalskalden oss erbjuder. En barnsoldat eller en minderårig självmordsbombare ses som ett offer, inte en hjälte.

Nykyajan lapset ja nuoret tietävät maailmasta ja sen kauhistuttavuudesta hyvin paljon ja aivan liian varhain. "Kun viisitoista vuotta vaan ma kerran täyttää saan, / samaanpa käyn mä taisteluun ja nälkään, kuolemaan." Runoilijan sanat eivät enää löydä kaikupohjaa nykynuorisosta. Se on edellisten sukupolvien tapaan valmis täyttämään velvollisuutensa niin kuin mielipidetiedustelut todistavat. Puolustustahto on edelleen vahva, mutta kuolemaa ei idealisoida eikä romantisoida. Lapsisotilas ei ole suomalaisnuorelle samaistumisen kohde.

Ei siksi ehkä olekaan yllätys, että Mika Waltarin Sinuhe on nuorten keskuudessa Väriikki Stoolia ja Tuntematonta suosituimpi. Waltarin keskeinen teema, kysymys muutoksen mahdollisuudesta, puhuttelee. "Sinuhe, veljeni, kenties tulee päivä, jona ihminen näkee ihmisen veljekseen tappamatta häntä." Ehkä mikään ei muutu – toisaalta aidosti uusi on aina mahdollista.

Näillä ajatuksilla pyydän saada tervehtiä juhliavaa Veljesliittoa, osoittaa sille oman ikäpolveni kiitokset ja kunnioituksemme sekä toivottaa edessä oleville toimintavuosille entistä parempaa menestystä.